

NAVODILA ZA VREDNOTENJE

1)

1.a Janez Vajkard Valvasor ----- 1 točka

1.b Slava Vojvodine Kranjske je pomemben zgodovinski vir za 17. stoletje, saj je v njej Valvasor svojo deželo skušal predstaviti v vsej njeni raznolikosti.

V delu, ki je obsegalo 3532 strani, je Kranjska predstavljena tudi s slikami in zemljevidi.

Opis delovanja presihajočega jezera v Cerknici pa Valvasorju celo prinese čast članstva v angleški združbi učenjakov Kraljeva združba.

Vsaka pravilna utemeljitev prinese ----- 1 točka

Skupaj možno dobiti ----- 2 točki

1.c A, E, F

Za vsako pravilno trditev ----- 1 točka

Skupaj možno dobiti ----- 3 točke

2)

2.a Valvasorjev opis presihanja Cerkniskega jezera je manj natančen; ne uporabi toliko strokovnih izrazov, povezanih z oblikami površja, presihanjem ter vrstami kraških izvirov.

----- 2 točki

3)

3.a Razsvetljenski misleci so trdili, da je družbena neenakost nenaravna, saj smo vsi ljudje enaki v svojih pravicah, in če že mora obstajati, je kratkotrajna in namenjena temu, da se doseže nekaj pomembnega za celotno družbo.----- 1 točka

3.b Vodenje države naj bi temeljilo na enakopravnosti vseh državljanov;

oblast bi morala biti razdeljena;

dovoljena bi bila kritika;

zakoni bi veljali za vse enako;

vsi, ki vladajo, bi morali na to mesto biti izvoljeni;

če ljudstvo z oblastjo ni zadovoljno, jo lahko odstavi.

Za tri pravilne navedbe ----- 2 točki

Za eno pravilno navedbo ----- 1 točka

4)

4.a Če je oblast razdeljena, ni samovolje;

več je možnosti za zlorabo oblasti;

večji je nadzor. ----- 1 točka

4. b V absolutizmu je kršena svoboda ljudi, svoboda pa je ena izmed štirih neodtujljivih človekovih pravic. ----- 2 točki

5)

5.a

Primer bogatejšega kmečkega sloja: gruntar, polgruntar ----- 1 točka

Primer revnejšega kmečkega sloja: kajžarji; gostači; hlapci; dekle; viničarji.

----- 1 točka

5.b

Ime gruntar izhaja iz besede grunt, kmetija, zemlja ----- 1 točka

Ime **kajžar** izhaja iz besede kajža (koča), pomeni pa, da so se, zaradi pomanjkanja zemlje za preživetje, ukvarjali z neagrarnimi dejavnostmi.

Ime **gostač** izhaja iz najemnika, ki gostuje v tuji hiši, preživlja se kot dninar, mali obrtnik ali trgovec.

Ime **viničar** označuje nekoga, ki kot delno plačilo za delo v najem dobi od gospodarja stanovanje, nekaj obdelovalne zemlje ali živino. Delovna sila v vinogradih v vinskih gorica.

Hlapci in dekle stalna pomožna kmečka oziroma gospodinjska delovna sila.-----

----- 1 točka

6)

6. a Tovorništvo ----- 1 točka

6. b S to dejavnostjo so se ukvarjali nižji/revnejši kmečki sloji, ker jim zemlja ni zagotavljala možnosti za preživetje.

Za pravilno navedbo sloja ----- 1 točka

Za pravilno razlago razloga ----- 1 točka

Skupaj možno dobiti ----- 2 točki

6.c Tovorništvo (in prevozništvo) je izginilo, saj niti časovno niti količinsko ni moglo konkurirati železnici. ----- 1 točka

7)

7.a

Primerjava	Merkantilizem	Fiziokratizem
Katero dejavnost podpira?	Trgovanje, manufakturo	Kmetijstvo
Kateremu sloju je sistem	Trgovcem,	Kmetom

najbolj naklonjen?	manufakturstvom	
Prednosti sistema	Gradnja prometne infrastrukture, ukinjanje notranjih carin, uvajanje enotnih uteži.	Ukvarjanje s kmetijstvom in njegovim napredkom; izboljšanje gmotnih razmer večinskega kmečkega prebivalstva. Hlevska živnoreja, gnojenje, kolobarjenje brez prahe, nove kulturne rastline.
Slabosti sistema	Zanemarjanje kmetijstva.	Nezanimanje za izboljšave na drugih področjih gospodarstva.

Za 8 pravilnih navedb ----- 6 točk
 Za 7 pravilnih navedb ----- 5 točk
 Za 6 pravilnih navedb ----- 4 točke
 Za 5,4 pravilnih navedb ----- 3 točke
 Za 3,2 pravilni navedbi ----- 2 točki
 Za 1 pravilno navedbo ----- 1 točka

7. b Franc (Henrik) Rakovec ----- 1 točka

8)

8. a Smer SZ – JV: Beljak; Celovec; Ljubljana
 Smer SV – JZ: Gradec; Ljubljana; Postojna; Trst ali Reka ----- 1 točka

8. b Danes imamo na razpolago več prometne infrastrukture (avtomobilski, železniški, letalski promet)----- 1 točka

9)

9.a Razsvetljeni absolutisti ----- 1 točka

9. b

Razsvetljenska načela, ki jih vladarji upoštevajo: pravica in dolžnost do izobraževanja; enakost pri plačevanju davkov; verska strpnost.

Za pravilno navedbo ----- 1 točka

Skupaj možno ----- 2 točki

Razlaga:

Izobraževanje – bolj iznajdljivi državljani so podjetnejši (okrepljena je njihova produkcijska vloga), državi bolj koristijo, saj lahko plačujejo večje davke.

Davčna enakost – država pobere večjo vsoto davkov, če jih morajo plačevati vsi.

Verska strpnost – v deželo prinese mir, poudarek je na poslovanju, pritegnejo gospodarsko uspešne pripadnike drugih ver, ki so drugje bili preganjani.

Za pravilno razlago ----- 1 točka
Skupaj možno ----- 2 točki

10)

10.a Plačevanje davkov: Davke so morali začeti plačevati tudi plemiči, kar je omogočila uvedba terezijanskega katastra; omejeno je bilo število dni tlake (robotni patent); tlaka je bila leta 1789 spremenjena v denarno obveznost (davčna in urbarialna regulacija); jožefinski kataster naj bi omejil rento, ki jo je zemljiški gospod prejemal od kmetov.

Za eno pravilno navedbo ----- 1 točka

10.b Sodno varstvo: Kmetje so dobili možnost pritožbe nad sodnimi odločitvami zemljiških gospodov; država je omejila sodno oblast zemljiških gospodov – predpisani so bili prekrški in določene kazni, o katerih je lahko odločal zemljiški gospod; Jožef II. pa je celo popolnoma ukinil patrimonialna sodišča.

Za eno pravilno navedbo ----- 1 točka

10.c Izobrazba: Leta 1774 je Marija Terezija v državi začela izvajati šolsko reformo, po kateri je šolstvo prešlo iz rok cerkve v roke države. Vsi otroci med 6. in 12. letom pa so postali šoloobvezni. Pouk je na nižjih stopnjah potekal v jeziku okolja.

Za eno pravilno navedbo ----- 1 točka

11)

11.a

Reorganizacija župnijskih meja – ustanovitev 30 novih župnij je izboljšala pastoralno dejavnost.

Premoženje ukinjenih samostanov je bilo namenjeno ustanovitvi verskih skladov, vzdrževanju redovnikov, podpori šolam in financiranju cerkvenoupravnih reform.

Reorganizacija škofijskih meja in začetek izenačevanja posvetnih (deželnih) in cerkvenih meja.

Skupaj možno dobiti ----- 1 točka

12)

12.a Narodno prebujenje (preporod, prerod) je zgodnje obdobje modernega narodnega gibanja, ki se je zavzemalo za uveljavitev živega (ljudskega) jezika v šolah, književnosti in znanosti; posebno skrb so posvečali raziskovanju zgodovine in ljudskih običajev.

----- 1 točka

12.b D,A,C,B

Za vse štiri pravilne razvrstitve ----- 2 točki

Za tri in dve pravilni razvrstitvi ----- 1 točka

13)

13.a Francoska družba je bila razdeljena na prvi stan (duhovščina), drugi stan (plemstvo) in tretji stan (vsi ostali). ----- 1 točka

13.b (Družbena) neenakost; prvi in drugi stan imata privilegije; tretji stan je v neenakem položaju; nepravičnost, saj prvi in drugi stan izkoriščata tretjega; in podobni smiselni odgovori

----- 1 točka

13.c Avtor karikature je zagovarjal stališča tretjega stanu. Družbeno neenakost je poudaril s tem, da prvi in drugi stan jahata tretjega. ----- 1 točka

14)

14.a Francoska revolucija izniči družbene privilegije plemstva in duhovščine; tudi kralju je bilo možno soditi kot izdajalcu naroda; francoski parlament uveljavi Deklaracijo o pravicah človeka in državljana; francoski državljani (z določenimi pridržki – volilni cenzus, ženske, rasa) so lahko na volitvah izbirali svojo oblast, cerkvi odvzamejo premoženje in duhovniki postanejo državni uradniki; odpravijo fevdalizem.

Za eno pravilno navedbo -----1 točka

15)

15.a

1789 - 1792 so se zahteve francoske revolucije ujemale z jožefinskimi reformami, a je kljub temu Jožef II. pred smrtjo odstopil od nekaterih reform, ker so se jim upirali deželni stanovi; nekateri pristaši reform so le-te hoteli ustaviti, ker so francoski revolucionarji napadali absolutizem;

Obstajali so krožki, v katerih so se združevali simpatizerji idej francoske revolucije.

----- 1 točka

Po letu 1792, ko se je Habsburška monarhija priključila protifrancoski koaliciji, se je začelo policijsko nadzorovanje simpatizerjev revolucije; tega leta je na prestol prišel Franc II. in začel dobo preganjanja vsega, kar bi lahko škodovalo staremu redu. ----- 1 točka

Skupaj možni ----- 2 točki

16)

16.a

(14. oktobra) 1809----- 1 točka

16.b

Napoleon je z ustanovitvijo Ilirskih provinc želel okrepiti celinsko zaporo proti Angliji (Avstrijskemu cesarstvu je onemogočil dostop do morja); želel pa je tudi okrepiti povezavo s Turškim cesarstvom; ter ustvariti povezavo med svojimi ozemlji v Italiji, Istri in Dalmaciji.

Za vsako pravilno navedbo ----- 1 točka

Skupaj možno dobiti ----- 2 točki

16.c Ilirsko državljanstvo. ----- 1 točka

17)

17.a

Šolstvo	Vpeljana je bila enotna štirirazredna osnovna šola. V Ljubljani je bila ustanovljena akademija s petimi fakultetami. Povečana je bila vloga slovenščine.
Sodstvo	Po Napoleonovem zakoniku so pred zakonom vsi enaki. Uprava je bila ločena od sodstva.
Kmetijstvo	Zmanjšali so urbarialne in desetinske obveznosti, potem so vse fevdalne obveznosti razglasili za odkupljive.

Za 3 pravilne navedbe ----- 2 točki

Za 2 pravilni navedbi ----- 1 točka

Za 1 pravilno navedbo ----- 0 točk

17.b

Zaradi nove meje so bile pretrgane tradicionalne trgovske poti; celinska zapora je povzročila blokado pomorske trgovine in prometa; gradnja cest proti Turškemu cesarstvu je bila počasna in finančno obremenjujoča; dolžnost preskrbe vojske na svojem ozemlju.

Za vsako pravilno navedbo ----- 1 točka

Skupaj možni ----- 2 točki

18)

18. a E, D, B, C, A

Za vse pravilne navedbe ----- 3 točke
Za 4 in 3 pravilne navedbe ----- 2 točki
Za 2 pravilni navedbi -----1 točka